

Inarin kunta
inari@inari.fi

Saamelaiskäräjien lausunto Inarin kunnan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmasta

1. Saamen kielet, kielelliset oikeudet ja kieli-ilmapiiri

Inarin kunnan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma tunnistaa kunnan vastuun kolmen saamen kielen – pohjoissaamen, inarinsaamen ja koltansaamen – kotikuntana. Suunnitelma sisältää oman osion saamenkielisten palveluiden kehittämisestä, mutta kokonaisuuden näkökulmasta kielellisten oikeuksien toteutumisen varmistaminen ja nykytilan parantaminen edellyttäisi Saamelaiskäräjien näkemyksistä vielä täsmällisempiä toimenpiteitä, riittävää resursointia sekä systemaattista seurantaa mahdollisin indikaattorein.

Suunnitelman alussa kuvataan saamelaisten palveluiden nykytila. Suunnitelmassa todetaan, että saamenkielisten palvelujen saatavuus vaihtelee henkilöstön saatavuuden mukaan ja että Inarin kunnassa pyritään rekrytoimaan saamenkielistä henkilöstöä ja tukemaan kielitaidon ylläpitoa esimerkiksi kielilisillä. Tämä on tärkeä lähtökohta, mutta palveluiden tosiasiallinen yhdenvertaisuus edellyttää kunnassa laajempaa kielistrategista otetta: rekrytointien pitkäjänteistä suunnittelua, esihenkilötyön, kannustusmekanismien sekä henkilöstön urapolkujen kielitietoista kehittämistä. On selvää, ettei nykyiset toimet ole riittäneet saamenkielisen henkilöstön määrän lisäämiseksi. Suurimpana esteenä on noussut taloudelliset esteet opiskella saamen kieltä. Kunnan tulisi varata taloudellisia resursseja saamenkielisen henkilöstön kouluttamiseksi, varsinkin kun saamen kielilain 31 §:n nojalla maksettava avustus on pienentynyt niin paljon. Inarin kunta on kuitenkin saa monesta eri lähteestä valtiolta tukea saamenkielisten palveluiden järjestämiseen, joten tätä ei voida pitää kunnan taloutta suuresti rasittavana asiana.

Kyselytutkimuksessa nousseet asiat

Inarin kunnan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman valmistelussa on käytetty taustatietona vuonna 2025 toteutettua kuntalaiskyselyä. Saamelaiskäräjät pitää valitettavana, että kuntalaiskysely toteutettiin saamen kielillä vasta sen jälkeen, kun kunta oli saanut palautetta asiasta. Saamelaiskäräjät esittää, että suunnitelmaan tai muuhun ohjaavaan asiakirjaan kirjataan, että jatkossa kuntalaiskysely toteutetaan saamen kielillä. Silloin osallistaminen tapahtuisi kielilain hengessä ja saamenkielistä palvelua tarjotaan ilman että siihen tarvitsee erikseen vedota (Saamen kielilaki 1086/2003, 1 §).

Kuntalaiskyselyyn vastasi 74 henkilöä. Kyselyssä tiedusteltiin, mitä kieltä kunnan palveluissa asioidessaan vastaajat haluaisivat käyttää. Vastauksien mukaan 76 % vastaajista halusi käyttää suomea ja 9 % pohjoissaamea ja 4 % koltansaamea. Saamelaiskäräjien näkemyksestä näistä luvuista on haastavaa tehdä mitään tarkempia johtopäätöksiä, koska otos on pieni, eikä vastauksia voi vertailla vastaajien taustatietoihin. Saamelaiskäräjät kannustaakin, että kunta yhä jatkaa pitkäjänteistä työskentelyään saamenkielisten palveluiden kehittämiseksi.

Kyselyssä kysyttiin kuntalaisten syrjintäkokemuksia ja vastauksissa nousi esiin, että saamenkielisten ja kansainvälisten asukkaiden tarpeet jäävät toisinaan huomiotta palveluiden suunnittelussa ja viestinnässä. Palautteessa toivottiin parempaa saavutettavuutta, kulttuurista sensitiivisyyttä sekä konkreettisia toimia yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Viestintää koskeva asia on nostettu esille luvussa 5.3. *Monikielinen viestintä*, jossa todetaan tavoitteeksi parantaa saamenkielistä viestintää. Seuraavassa kohdassa kuitenkin todetaan, että pääasiallisena viestinnän kielenä on suomi ja saamen kielillä tarjotaan perustiedot palveluista. Kirjaus on Saamelaiskäräjien näkemyksestä saamen kielilain vastainen. Saamen kielilain 9 §:ssä todetaan, että kunnan on yleisölle suunnatussa tiedottamisessa käytettävä saamen kieltä. Poikkeussäännön soveltamisen ehtona on, että saamen kielen käyttö olisi mainituissa asioissa ilmeisen tarpeetonta. Epäselvissä tapauksissa tulisi säännöstä tulkita perusoikeusmyönteisesti, todetaan saamen kielilain yksityiskohtaisissa perusteluissa (HE 46/2003).

Kunta on myös saanut eduskunnan oikeusasiamieheltä (EOAK/762/2023) päätöksen koskien kantelua siitä, ettei Inarin kunta ei ollut sosiaalisen median julkaisussa käyttänyt saamen kieltä. Oikeusasiamies totesi ratkaisussaan, että hallinnon asiakkaiden tasapuolisen kohtelun ja kielellisen yhdenvertaisuuden kannalta on myös ongelmallista, jos tietoa on saamen kielillä saatavilla selvästi suppeammin kuin suomen kielellä. Oikeusasiamies painotti sosiaalisen median merkityksen voimakasta kasvamista paitsi tiedonvälityksen myös hallinnon asiointin näkökulmasta. Oikeusasiamies piti päätöksessään tärkeänä, että Inarin kunnassa asetetun tavoitteen mukaisesti saamen kielet enenevässä määrin näkyisivät kunnan kaikessa viestinnässä, myös sosiaalisessa mediassa. Julkisella vallalla on velvollisuus turvata perusoikeuksien toteutuminen soveltamalla lainsäädäntöä tavalla, joka parhaiten turvaa kunnan asiakkaiden tasapuolisen kohtelun ja kielellisen yhdenvertaisuuden toteutumisen kunnan tiedottamisessa.

Nykyinen kirjaus, että *parannetaan saamenkielistä viestintää*, jättää asian hyvin tulkinnanvaraiseksi. Kunnan tulee varmistaa, että viestinnän monikielisyys toteutuu johdonmukaisesti kaikilla toimialoilla ja että saamen kielet eivät jää vain "perustietojen" tasolle, vaan niitä käytetään aktiivisesti ja näkyvästi. Kielten yhdenvertainen asema on keskeinen osa turvallista kieli-ilmapiiriä, jossa kuntalaiset voivat käyttää omaa kieltään ilman pelkoa vähättelystä tai syrjinnästä.

Saamelaiskäräjät esittääkin, että lukuun 5.3. lisätään seuraava muokattu kirjaus:

-Kielitarjonta: Pääasiallisena viestinnän kielinä on suomi ja saamen kielet, ja saamenkielisten palveluiden käyttöä edistetään tietoisesti. Englanniksi tarjotaan perustiedot palveluista. Lisäksi saamelaiskäräjät esittää edellä mainituin perusteluin, että kohdan 6.2.4 *Osallisuus ja syrjinnän ehkäisy* kolmatta toimenpidettä muokataan seuraavasti:

- Lisätään saamen kielten käyttöä ja saamelaiskulttuurin näkyvyyttä viestinnässä ja opasteissa.

Kyselyssä tiedusteltiin myös kehittämistarpeita kuntalaisilta (luku 4.3.1). Saamenkielisten ja -kulttuurin mukaisten palveluiden kehittämiseen suhtauduttiin kyselyssä kaksijakoisesti: 31 % piti panostusta tärkeänä, mutta lähes yhtä suuri osa (30 %) ei nähnyt sille tarvetta. Tämä viittaa tarpeeseen lisätä tietoisuutta saamenkielisten palveluiden merkityksestä ja saavutettavuudesta. Saamelaiskäräjät korostaa, että saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palveluiden kehittäminen on lakisääteinen velvoite, joka perustuu muun muassa perustuslakiin ja saamen kielilakiin. Kysymykset aiheesta eivät saisi antaa kuntalaisille vaikutelmaa, että kyse olisi kunnan vapaasta valinnasta ja jatkossa olisi syytä pohtia onko kysymys harhaanjohtava.

Saamelaisten yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Suunnitelman kuudes luku käsittelee kokonaisuudessaan toimenpiteitä saamelaisten yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi Inarin kunnassa. Saamebarometrissa ja kuntalaiskyselyissä esiin nousseet kokemukset saamen kieliin liittyvästä vähättelystä osoittavat, että kielellinen ilmapiiri vaatii pitkäjänteistä työtä. Kuntalaiset kokivat mm. kyselyn mukaan epäasiallista kohtelua ja saamen kieliin liittyvä syrjintää ja epäkunnioittava puhetapaa. Suunnitelmassa tunnistetaan syrjinnän ja epäasiallisen kohtelun muodot, mutta kielellisen turvallisuuden vahvistamiseksi tarvitaan konkreettisempia toimenpiteitä: henkilöstön koulutusta kulttuuri- ja kielitietoisuudesta, selkeitä puuttumisohjeita kielelliseen epäasialliseen kohteluun sekä aktiivista viestintää, joka vahvistaa kaikkien kolmen saamen kielen asemaa.

Kunnan tulisi ehkäistä saamelaisiin kohdistuvaa syrjintää ja vahvistaa kielellistä turvallisuutta varmistamalla, että jokaisella kuntalaisella on tosiasiallinen mahdollisuus käyttää omaa saamen kieltään palveluissa ilman pelkoa vähättelystä tai epäasiallisesta kohtelusta. Tätä voi toteuttaa seuraavin toimenpitein:

- puuttamalla viiveettä saamen kieleen tai saamelaisuuteen kohdistuviin syrjinnän ja epäasiallisen kohtelun tapauksiin sekä kunnan toiminnassa että asiakaspalvelutilanteissa
- järjestämällä henkilöstölle koulutusta kulttuuri ja kielitietoisuudesta sekä saamen kielilain velvoitteista
- takaamalla saamenkielisten palveluiden saatavuuden parantamiseen liittyvien esteiden aktiivisen tunnistamisen ja poistamisen

Saamelaiskäräjät on kiinnittänyt lisäksi yleisellä tasolla huomioita siihen, että saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palveluiden johtamistyö vaatii kehittämistä. Ilman selkeää ja johdonmukaista johtamista saamenkielisten palvelujen kehittäminen jää helposti yksittäisten työntekijöiden varaan. Vahva johtaminen varmistaa, että saamen kielet huomioidaan strategisesti, resurssit kohdennetaan oikein ja palveluiden saatavuutta parannetaan systemaattisesti. Johtamistyössä tulisi huomioida paremmin saamelaiskulttuurinmukaisuus, jolloin huomioidaan saamelaisten omat toimintatavat, arvot ja tiedon muodostamisen tavat. Pelkkä linjaus henkilöstön tasavertaisesta asemasta ei kehitä tosiasiallista yhdenvertaisuutta ja esihenkilötyö tulisi rakentaa niin, että ne tukevat saamen kielten käyttöä työssä sekä kulttuurisesti turvallista työympäristöä. Saamelaiskulttuurin johtamistyön kehittäminen vastaisi myös haasteisiin mitä on noussut esille Inarin kunnan työntekijöiden kokemasta syrjinnästä, jota käsitellään 7. luvussa. Saamelaiskäräjät esittääkin, että suunnitelmaan kirjataan, että kunta

sitoutuu edistämään saamentyön johtamista yhdessä mm. Saamelaiskäräjien ja muiden toimijoiden kanssa.

2. Viestintä

Selkeä ja ymmärrettävä viestintä saamen kielillä

Saamenkielisen väestön yhdenvertaisuuden ja kielellisten oikeuksien toteutuminen edellyttää, että kunta vahvistaa järjestelmällisesti saamen kielten käyttöä, näkyvyyttä ja saavutettavuutta kaikessa viestinnässään. Nykyiset viestinnän rakenteet eivät riittävästi tue saamenkielisten asukkaiden tiedonsaantia, vaikka saamen kielilaki velvoittaa viranomaisia edistämään saamen kielten käyttöä ja turvaamaan kielelliset oikeudet ilman, että niihin täytyy erikseen vedota.

Saamenkielinen viestintä sosiaalisessa mediassa ja digitaalisissa kanavissa

Saamen kielten näkyvyys kunnan sosiaalisen median kanavissa ja digitaalisissa palveluissa on keskeinen osa nykyaikaista ja saavutettavaa yhteisöviestintää. Kunnan viestintäkanavissa (mukaan lukien verkkosivut ja sosiaalinen media) tulee julkaista sisältöjä säännöllisesti kaikilla kolmella saamen kielellä. Saamenkielisten julkaisujen ei tule olla satunnaisia tai pelkästään symbolisesti käännettyjä tekstejä, vaan niiden tulee muodostaa selkeä, näkyvä ja suunnitelmallinen osa kunnan viestintästrategiaa.

Viestinnän saavutettavuus

Saavutettava ja selkeä saamenkielinen viestintä on edellytys yhdenvertaiselle osallisuudelle ja tiedonsaannille. Sen parantaminen vähentää väärinymmärryksiä, tukee palvelujen yhdenvertaista käyttöä ja vahvistaa kuntalaisten luottamusta kunnan toimintaan. Kunnan on huolehdittava, että tiedotteet, asiointiohjeet ja palvelukuvaukset ovat helposti löydettävissä saamen kielillä.

Saamenkielinen viestintä ei saa olla irrallinen osa kunnan toimintaa, vaan sen tulee sisältyä kiinteästi kunnan strategiaan linjauksiin, viestinnän suunnitteluun ja palvelujen toteuttamiseen. Kunnan tulee ottaa kaikki saamen kielet huomioon viestinnän suunnitteluprosessissa, resursoinnissa ja seurannassa sekä varmistaa, että viestintä toteuttaa lainmukaiset kielelliset oikeudet yhdenvertaisesti.

3. Varhaiskasvatus ja opetus

Saamenkielisten palveluiden tuottamisessa tulisi noudattaa positiivisen erityiskohtelun periaatetta, jotta saadaan rekrytoitua saamenkielisiä henkilöitä sekä voitaisiin toteuttaa kulttuurin mukaista ja saamelaiseen pedagogiikkaan pohjautuvaa varhaiskasvatusta ja opetusta.

Saamenkielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen osalta voi todeta, että periaatteessa toiminta toteutuu, mutta henkilöstöpula aiheuttaa haasteita. Kunta voisi etupainotteisesti varautua esimerkiksi tuleviin eläköitymisiin, vaikka oppisopimuskoulutuksella (vaka). Saamenkielisen

Kunnan elinvoimaisuuden ja saamelaisnuorten kotipaikkakunnalleen jäämisen eteen tulee tehdä toimia. Saamelaisnuorten mahdollisuudet jäädä kotiseutualueelleen toiselle asteelle tai sen jälkeen on tunnistettava.

Erityisen tärkeää saamelaisnuorille on välimatkojen huomioiminen ja sitä kautta kuljetusten järjestäminen erilaisiin saamelaistapahtumiin, jotka ovat saamelaisnuorille erittäin tärkeitä ja merkityksellisiä tapahtumia.

Saamen kielten lisääminen kaikessa kuntaviestinnässä on tärkeää myös saamelaisnuorille. Oman kielen käyttömahdollisuudet päivittäisissä toiminnoissa ja palveluissa nostavat nuorten saamen kielen käyttöä, mutta se myös luo turvallisuuden tunnetta sekä yhteisöllisyyttä saamelaisnuorissa.

Merk.

Tuomas Aslak Juuso
II puheenjohtaja

Pia Ruotsala Kangasniemi
Hallintopäällikkö

Lausunnosta päätti puheenjohtaja 30.3.2026.

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet:

Anne Kirste Aikio kieliturvasihteeri
Johanna Alatorvinen viestintäsihteeri
Bigga-Helena Magga koulutussihteeri
Saana Aikio vs nuorisosihteeri

Lisätietoja antaa:

Tuomas Aslak Juuso, puheenjohtajan sijainen, tel. +358406873394
Niina Siivikko puheenjohtajan avustaja, tel. +358447791620
Pia Ruotsala-Kangasniemi, hallintopäällikkö, tel. +358407262688